

Jānis Arnis Pāvils

Kara laiki Nīcā.

Ir 1941.g. 21. jūnijs. Rīts saulains, debesis zilās. Es upmalā taisu smiltīs dīķīšus, ķeru zivtiņas. Te skatos, augstu gaisā rūc un lido vesels bars smukas, spožas, saulē spīdošas lidmašīnas. Pēc laiciņa dzirdu, no Liepājas puses atskan rībieni. Es dažas dienas atpakaļ, reizē ar tēvu biju Liepājā un redzēju, kā pa cementa trepēm vēla lejā tukšas bleķa mucas. Tā arī pie sevis nodomāju: “Re, atkal tur Liepājā veļ tās mucas!” Taču jau tūdaļ uz upes dambja iznāca tēvs un sauca: “Jāni, nāc mājās, karš sācies!”

Sabēgām visi pagrabā. Paklīda runas, ka naktī nāks komjaunieši un nodedzinās visas mājas, lai tās nepaliek vāciešiem. Tēvs, ar cirvi rokās, visu nakti gaidīja, bet nekas nenotika.

Nākošā rītā, redzam, ka upes otrā pusē, pilns ar krievu zaldātiem. Gaida, ka vācieši bridīs pāri upei un nāks uz Liepāju, tad varēs tos šaut kā zaķus. Vācieši tik dumji nebija, un Liepāju ieņēma no Grobiņas puses.

Mums Nīcā nekāda liela šaušana nebija. Liepājā gan vienu dienu sprāga un dārdēja. Tur krievu armija bēga no pilsētas uz ziemeļiem, caur Šķēdi. Visi viņi tur tika apšauti un sabumboti. Vēlāk izrādījās, ka krievu kara automašīnas bijušas pilnas ar Liepājā salauptām mantām.

Sākās vācu laiki, veikali tukši. Neko brīvi nevar nopirkt. Veikalos prasa kartiņas – talonus. Uz tiem rakstīts cik drīkst pirkt: diegus, sāli, sērkociņus, petroleju un citas mantas.

Lauku saimniekiem nav brīv' tirgot produktus. Viss jānodod valstij – vācu armijai. Es katru nedēļu nesu nodevas – sviestu uz Nīcas centra pienotavu. Tur to samīca kopā un sūta uz fronti, vācu zaldātiem. Nekādas analīzes nevajag, tie apēd visu.

Cūkas kaut mājās nedrīkst. Jāved uz kautuvi. Tur gaļu atņem. Pa kluso kauj paši arī. Ēst taču gribās. Pirms kaušanas veprim aizsien muti, lai nekviēc, citādi kāds nosūdzēs valdībai.

Ik pa laikam nāk vāciešu un vietējie priekšnieki skaitīt lopus un mērīt graudus: labību. Ja ir vairāk par normu, tad tas jānodod par dažām markām (par velti) valstij.

Tēvs uzzina, kad nāks skaitītāji. Ved un slēpj teļus un aitas rudzos. Vistas sabāž maisos un aiznes prom no mājām, grāvī. Labības graudus slēpj zem klēts grīdas, izraktā bedrē.

1942. g. rudenī sāku iet Nīcas skolā. Nepatikšanas man iznāca jau pašā sākumā. Vācu laikā nevarēja dabūt kurpes. Visi staigājām ar koka tupelēm kājās. Mums, bērniem arī bija mazas tupelītes. Klasē gājām ar lupatu čībām.

Tā kādu rītu, lejā skolas garderobē, noģērbies nāku pa koridoru. Tur, ejas vidū, nokritusi stāv pavisam maza, meiteņu tupelīte. Es, kārtības dēļ speru pa to tupeli, lai tā nemaisās pa kājām. Taisni tai brīdī no stūra izlec meitene. Tupele tai trāpa pa pieri. Uzacs puču, tā bļauj skaļi. Mani noķer skolotājs un kā lielu burlaku ieliek ilgi stāvēt stūrī.

Rītos mums visiem jābūt ierindā un jādzied Hitlera himna vācu valodā. Es no tiem vārdiem nesapratu neko. Bauroju citiem līdzī: "Doičland über alles, šuc und truce!"

1944.g. septembrī krievu armija pienāca Nīcai ļoti tuvu. Frontes līnija bija tikai 7 km no Nīcas centra. Dega Paipu ciems. Naktīs izšāva sarkanas raķetes un tad uzbrukums sākās. Rēja ložmetēji, sprāga mīnas un granātas.

Nīcā visi veikali slēgti. Pagasta valde aizbēgusi. Muižas klētī samestas kaudzē milzum daudz bibliotēkas grāmatas. Es tur rokos un meklēju tās ar bildēm "Jaunības tekas" u.c. Noderīgās nesu mājās. Paņemu arī kino filmiņas, kur uzņemta Ulmaņa viesošānās Nīcā. Tās man kara laikā pazuda, kaut kur izmētāju pa krūmiem.

Naktīs lidoja krievu lidmašīnas un meta bumbas. Man toreiz tas likās ļoti skaisti un interesanti. Viss gaiss naktī virs Liepājas pilns ar spīdošām lodēm. Tās kā spožas bites skrien augšup. Krievi izmet gaisā spilgti degošas raķetes "Svecītes". Tās ar izpletni lēni krīt lejā un dod tik gaišu gaismu, ka var lasīt avīzi. Lidotāji redz kur mest bumbas.

Vācieši ar starmešiem laiž debesīs spilgtus starus. Notver divu staru krustojumā lidmašīnu, tad šauj tai virsū līdz tā aizdegās un nokrīt.

Mūsmājās visi pirms bombardēšanas sabēg bunkurā. Tādus pavēlēja taisīt pie katras mājas. Es tur brīdi pasēžu, tad nemanīti izlienu ārā. Man tas viss jāredz. Krievu lidotāji, redzot virs Liepājas starus un šāviņus, izmeta savu bumbu kravu kur pagadās un muka atpakaļ. Tā es, uzkāpis uz kartupeļu kapša, skatos. Pēkšņi dzirdu, ka virs galvas gaisā sākās drausmīgi kaučieni. Bumbas krīt lejā turpat man tuvumā. Viņām pielikta ierīce, kas rada milzīgu kaucošu troksni. Es nokrītu guļus, zemē izraktā grāvītī aiz

kartupeļu kapša. Sprāgst tuvu un tik stipri, ka uz rīdi man aizsit elpu. Rīstīdamies bēgu uz paslēptuvi, bunkuru. Nākošā rītā skatījām lielās bumbu izsistās bedres, kaimiņu "Cincalu" ganībās, krūmos.

1944.g. oktobrī vācu priekšnieki pavēlēja visiem dzīvojošajiem Bārtas upes dienvidu pusē atstāt savas mājas un pāriet dzīvot upes otrā pusē. Biedēja, ka uzbruks krievi un visus apšaus. Mēs pārcēlāmies uz "Strungiem". Mājas tur pilnas ar bēgļiem un vācu karavīriem. Gulējām uz grīdas 7 mēnešus no 1944.g. oktobra līdz 1945. g. maijam. Vienā mājas galā dzīvojām trīs ģimenes – 14 cilvēki, otrā vācu zaldāti. Tie mainījās reizi nedēļā. Nedēļu viņi stāvēja frontē ierakumos un šāva krievus, un nedēļu atpūtās. Karavīri draudzīgi. Vakaros nāca pie mums, runājās, dziedāja. Bija tirolieši, tie jauki jodelēja un spēlēja mutes harmonikas – "blumīzerus".

Krievi bija uzstādījuši pašā augstākajā Mietraga kāpā, aiz Jūrmalciema, tālšāvējus lielgabalus, lai šautu uz vācu kuģiem jūrā. Kuģu laikam nebija, un viņi šāva katru dienu uz Nīcu. Vācieši, lai krieviem nebūtu redzams kur ir Nīca, ņēma un nospridzināja Nīcas baznīcas torni. Sagrava arī netālu no baznīcas esošās M. Pelnēna vējdzirnavas. Gribēja sagraut arī Nīcas nesen uzcelto, jauno skolas namu. Tad Nīcas turīgākie saimnieki sadeva vācu priekšniekam daudz speķi, sviestu, olas un skolu izglāba.

Lielu postu Nīcai tie krievu šāvieni nenodarīja, krita tukšā laukā. Viena granāta trāpīja aptiekas nama galā, bet tā nesprāga, izsita sienā caurumu un nokrita iekšā vesela. Stipri viņi apšaudīja ceļu, pa kuru veda kara mantas uz ierakumiem. Silnieku kapos vācieši bija ierakuši bunkurus un iekārtojuši štābu. Lai krievi nevarētu redzēt ceļa braucējus un tos apšaudīt, gar ceļa malu uzstādīja "žogu". Saveda no meža egles ar visiem zariem un skujām. Ieraka tās stāvus zemē un ceļu no Beitīņiem līdz Silnieku kapiem nomaskēja.

Mani arī ar tiem lielgabaliem gribēja nošaut. Vācu armijai trūka ēdamā. Viņi ar gumijas laivām brauca pa upi, un ik pēc kādiem 100 metriem meta upē spridzekli. Pēc tam ar ķeseli smēla ārā apdullinātās zivis. Lielās viņi savāca, mazās vējš piedzina krastā un tās vācām mēs - zēni, no tām māte vārīja zupu. Mums arī maz bija ko ēst.

Tādā tumšā novembra dienā, klīstu gar upmalu un lasu zivtiņas. Te pēkšņi, gaisā virs Nīcas sprāgst lielgabala granāta. Spalgs sprādziens un gaisā paliek melns, apaļš mākonītis. Brīnos, skatos, sāk šaut vēl vairāk. Šāviņš sprāgst gaisā virs upes. Es

dzirdu ka man visapkārt: čak, čak, zemē triecās šķembas. Nu bēgu cik ātri varu augšā uz dambja. Tur izrakti ierakumi. Ielienu slēptuvē un gaidu kad beigs šaut.

Pēc Jaunā (45.) gada lielgabalu Mietragā vairs nebija, tos aizveda lai šautu uz Berlīni.

Ziema 44./45. g. nebija auksta, bet upe aizsala. Atkušņos, kad virs upes nokusa sniegs un ledus, kļuva tīrs. Varēja redzēt tur sakritušās lodes un šķembas. Vietām to bija tik daudz, ka ķērās slidas un nevarēja paslidot.

Pa ledu varēja tikt pāri upei, tur otrā pusē gāja ceļš. Pa to brauca tanki, automašīnas un zirgu pajūgi. Veda kara mantas un zaldātus. Gar ceļmalu mētājās tukšas kastes un visādas mantas. Mēs, zēni, gājām un tās pārbaudījām. Kaimiņu Menlicu puikas pārnesa mājās kastiņu ar skaistām krāsotām mīnām. Viņu tēvs tiem sadeva pa ausīm un mīnas iesvieda upes āliņģī.

Man gāja vēl trakāk. Redzu – guļ ceļmalā smuka stikla pudele, tur iekšā dzeltenīgs šķidrums. “Ā, tā noteikti ir limonāde”. Nevaru atkorķēt, stingri aiztaisīta. Bāžu kabatā un nesu mājās. Jau pa ceļam manu, ka kabatā kaut kas kūp. Eju istabā un rādu ko atradu. Mans tēvs saķer galvu, cik ātri var atņemt man pudeli un skrien ārā.

Tā bija degpudele, ko sveiž uz pretinieka tankiem. Stikls, pudeli vedot, ieplīsis un vedējs to izsviedis, lai nesadegtu vezums. Ja tā izkristu uz grīdas un saplīstu, māja nodegtu.

Kara ziemā, dažus mēnešus, gāju Rudes skolā, mācījos 3. klasē. Bīstami jau bija, krita bumbas, visur pilns ar karavīriem. Neko daudz mums tur neiemācīja. Sēdējām visu četru klašu skolēni vienā telpā. Ja sāka sprāgt un lidoja krievu lidmašīnas, tad skolotājs aizgāja uz slēptuvi. Mēs, trīcēdami no bailēm, salīdām stūrī. Sevišķi stipra šaudīšana notika kara pēdējā dienā. Krievu lidotāji bombardēja kuģus, kas no Liepājas gāja ārā jūrā.

Atmiņā palicis, ka visu laiku mums skolā stāstīja, cik krievi ir briesmīgi. Šauj un aplaupa cilvēkus. Tad, pēkšņi, 9. maijā mums paziņoja, ka nu mēs esam atbrīvoti no vāciešiem, un ka krievi ir labi un varoņi. Man iedeva liecību, ka esmu pabeidzis trešo klasi, un sūtīja mājās.